

UNITÁRIUS ÉLET

XXIII. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM

1969. JANUÁR—MÁRCIUS

HÚSVÉT

Lukács 22.17. „És a pohárt vévén, mindenekutána hálákat adott, monda: „Vegyétek ezt, és osszátok el magatok között”.

Az itt közölt képen látható kehely a történelmi nevezetességűvé vált, ún. Zwingli-kelyhet ábrázolja. A hagyomány szerint ezt a kelyhet használta a svájci reformáció atyja, Zwingli Ulrich, Glarus-i papsága idején. Akkor, amikor még nem indította el reformatori mozgalmát, de lelkében már ott egyengették a reformáció gondolatának útját azok a szomorú tapasztalások, amelyeket mint tábori lelkész zsoldosokként hadbavonuló híveinek tragikus kimenetelű, véres csatáiban szerzett. Az ember megtörtetett testének annyiszor látta véres áldozatként való elomlását, hogy bizonyára minden miséje alkalmával megremegett kezében ez az áldozati kehely, amely húsvét hősné: Jézusnak megtörtetett testére és kiontatott vérére emlékezett! Talán benne is ekkor ébredhetett az a gondolat, ami ma bennünk, ma élő emberekben kell támadjon, hogy a mi urunk Jézusnak életére és halálára emlékeztető úrvacsorai kelyhünk az öntudatra ébredt és istenfiúsága szellemétől áthatott modern ember számára nem csupán az emberfiának megtörtetett testére és kiontatott vérére emlékeztető jelkép legyen, hanem egy új és Istennek tetsző szent gondolatnak a szimbóluma, ti. a közösségre emlékeztető jel legyen, amely az egyetemes emberi együvé tartozásnak, s közösen szerzett emberi jónak és kézzelfogható értékeknek is testvéri szívvel való megosztását jelképezzé.

Zwingli Ulrich reformációjának 450. évfordulóját ünnepelte közelmúlt hetekben a világ. Erről lapunk más helyén bővebben is szólunk. Itt csak arra emlékeztetünk, hogy Zwingli Ulrich volt az a reformátor, aki a reformáció egyik legsarkalatosabb kérdését, ti. az úrvacsora kérdését úgy oldotta meg, hogy annak a szent szertartásnak minden misztikumtól független jelképes értelmű magyarázatot adott. Zwinglinek az úrvacsora kérdésében vallott felfogását Dávid Ferenc is átvette és azt lényegében meg is tartotta. Ezt a hitfelfogást osztjuk mi unitáriusok mai napig is.

Zwingli-kehely

A jelképek azonban csak akkor jelentenek igazi értéket számunkra, ha tartalmi lényegükben nem veszítik el korszerűségüket, illetve alkalmasak arra, hogy minden kor emberének saját élete számára tudja a jelkép legmélyebb üzenetét kifejezni. Lukács evangéliumának 22. fejezetéből az idézett 17. vers Jézus utolsó vacsorájának egy sajátos és nagyon figyelemre méltó mozzanatát örökítette meg. Ha figyelmesen olvassuk el ennek az evangéliumnak egész „szereztetési történetét”, akkor nyomban rájövünk, hogy az idézett textus az utána következő versektől önmagában is megálló történetet ír le: Minekutána Jézus hálákat adott, vévén a pohárt, így szólt: Osszátok el magatok között. Milyen hatalmas szimbóluma ez Jézusnak a ma ember számára! Mert a ma emberét elsőrenden nem az „világi” élet és a „túlvilági” élet egymáshoz való viszonya érdekli és izgatja. Nem is az a kérdése, hogy valamely hagyományos hitnek inkárnálódott Istene hogyan ad helyettes elégtételt önmagának a kínos

keresztthalállal. A XX. század embere már fel sem teszi a kérdést, hogy feltámadhatott-e harmadnapon sírjából a szó testi és fizikai értelmében a történelmi Jézus, vagy hogy „felviteték-e” testileg is az ég felhőin túl fekvő magasságos mennyországba! — hanem azt kérdezi a ma embere, hogy miért kell még mindig a „Koponyák hegyén” annyi keresztet ácsolni és ma is, közel kétezer esztendővel az emberebb-ember megszületése után, annyiszor megtörni az ember fiának testét és oly sok milliónak ártatlanul kiontatni a véré; és mindezt csak azért, mert még mindig nagyon sokan nem tudják átvenni a jézusi emberség kezéből az életnek ama kelyhét, a közösség gondolatát, az együvé tartozás testvériségét és humánumát kifejező poharat! Képtelenek teljesíteni a jézusi felhívást, hogy mindazt, amit ez a közösségi jelkép magába zárt, ti. az élet kelyhe azt osszák szét maguk között. Mert vitathatatlan, hogy a XX. századnak ez a legdöntőbb kérdése, a mának és

a közel fekvő holnapnak is ez legdöntőbb problémája: a szétosztás mikéntje! — Húsvétja a ma emberének csak akkor lesz, ha azért imádkozik és azért dolgozik és annak érdekében cselekszik minden igaz és tisztaszívű ember ezen a világon, hogy mindaz, ami van és amit Isten gazdag ajándékaként birtokolunk, a szociális igazságnak, a humánumnak, az emberi szeretetnek,

szolidaritásnak és egymás terhe hordozásának készségével, igazságosan és békességesen osztassék el egymás között! Egy alapvetően új életre való feltámadásnak ezt a jézusi kelyhét emeljék magasra azzal a hittel, hogy azt maga a húsvétnek hőse, Jézus, az embernek fia nyújtja felénk. Amen.

R. Filep Imre
helyettes püspök

OMNIA PROBATE

A százötven esztendő Baltimore-i prédikáció

Négyszáz esztendővel ezelőtt jelent meg Dávid Ferenc szerkesztésében az első latin nyelven írt nemzetközi unitárius kiadvány, a „De falsa et vera...” E munka mottójául, Dávid Ferenc, Pál apostolnak a Thessalonikabeli gyülekezethez írott első levele 5. részének 21. versében olvasható igét választotta: Omnia probate, quod bonum est tenete. Magyarul: Mindeneket megpróbáljatok és ami jó, azt megtartsátok.

Amikor 1819-ben a korai amerikai unitarizmus az első unitárius lelkészt iktatta be hivatalába Massachusetts állam területén kívül a Maryland állambeli Baltimore városában, William E. Channing beiktató beszédének textusául ugyanezeket az igéket választotta.

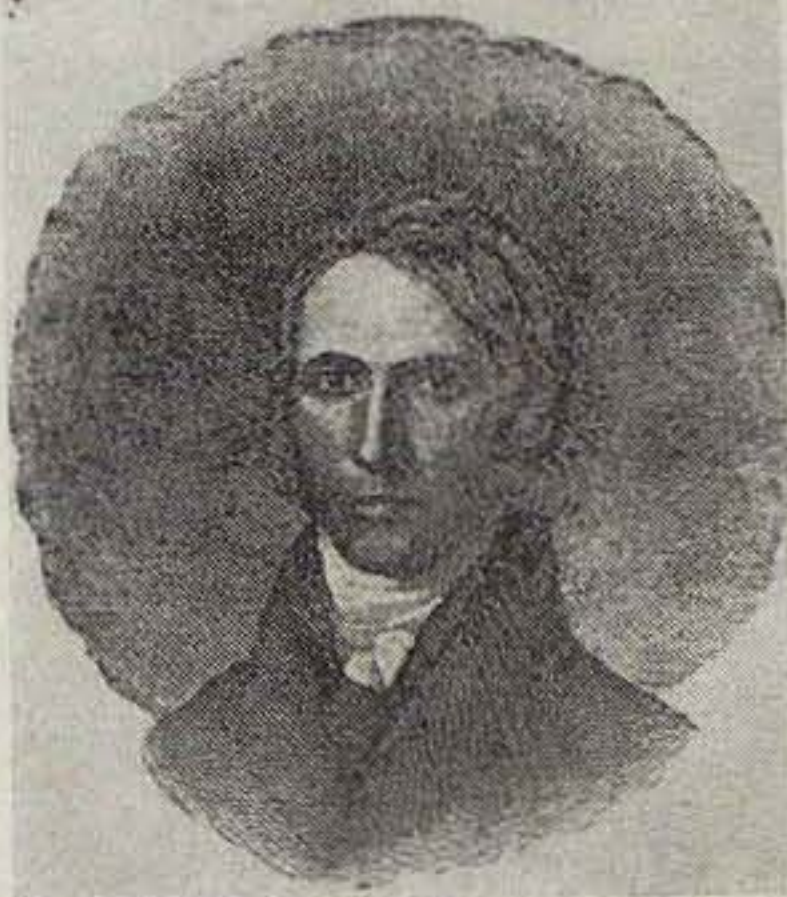
Egyik angol nyelven írt tanulmányomban rámutattam arra, hogy a Dávid Ferenc által szerkesztett „De falsa et vera...” c. könyv egyetlen amerikai könyvtárban sem található meg. Így nyilvánvaló, hogy Channing e textus megválasztásakor nem kapott inspirációt Dávid Ferencről. Az azonban tény, hogy mindketten egy-egy jelentős alkalomkor, amikor az unitárius keresztény vallást akarták a más nézetet követőkkel megismertetni, azonos gondolatból indultak ki. Ez a textus egyben kifejezi az unitárius tolerancia eszméjét is, mind saját hívei, mind a más hitet vallókkal szemben.

Amerikai unitárius-univerzalista testvéreink most emlékeznek meg a baltimorei prédikáció másfélszázados évfordulójáról. Egy év múlva, 1970-ben ünneplik meg az univerzalista mozgalom megindulásának két-százéves fordulóját.

Az amerikai unitarizmus nem édesleánya az erdélyinek, és aránylag kevés inspirációt kapott a nála mintegy félévszázaddal idősebb angol unitarizmustól. Az Angliától elszakadt gyarmatok városi és falusi gyülekezetei vallási téren is szakítottak az anyaországi államegyházzal. A legtöbb helyen szabad gyülekezetek — kongregációk — alakultak és egyházilag magukat kongregacionálistáknak nevezték.

Massachusetts államban a konzervatívok és a liberálisok között a XVIII. század derekától kezdődően vita támadt. A XIX. század elején már látható jelei vannak annak, hogy az egyre erősödő szabadelvűek valamilyen laza szervezetbe tömörültek. Egy-egy lelkészi állás megüresedésekor harc indult az utódlásért. E harc nem a jelöltek sze-

mélye, hanem hittani állásfoglalása körül zajlott. A szabadelvűek, akiket hol áriánusoknak, hol antitrinitáriusoknak neveztek, lassan elérkezettnek látták az időt a nyílt színvállásra és kenyértörésre is. Az al-

William E. Channing
1780—1842

kalom akkor jött el, amikor Baltimore város gyülekezete szabadelvű lelkészt választott J. Sparks személyében. A beiktató beszédet a fent idézett textus alapján, az amerikai unitáriusok legnagyobb prédikátora, gondolkodója, W. E. Channing tartotta. Ebben a beszédében ez az egyébként szelíd lelkű és nem harcos személyiség támadólag lép fel az ortodoxokkal szemben. Egyenként foglalkozik az unitáriusok megkülönböztető hitelveivel. Bebizonyította, hogy ezek a szentíráson és a józan ítélőképessegen alapulnak. Szembeállította az unitárius hitelveket az ortodoxok dogmaival.

Talán egyetlen más, Amerikában

elmondott, egyházi beszédnek sem volt annyi olvasója és olyan nagy hatása, mint ennek. Channing fellépése az ortodoxokat egyszerre védekezésbe kényszerítette. 1819-től számított az amerikai unitarizmus nyílt fellépését. Néhány évvel később, 1825-ben, több mint száz gyülekezettel megalakul szervezetük, az Amerikai Unitárius Társulat is.

Channing emlékeztető prédikációját Simén Domokos kolozsvári teológiai professzor magyarra lefordította és a Keresztény Magvető negyedik kötetében, 1868-ban már meg is jelent.

Channing „Az unitárius keresztény vallás” c. prédikációjában többek között a következőket mondja: „Mi úgy tekintjük a szentírást, mint bizonyosságát Isten folytonos kijelentésének... Mi hiszünk az Isten egységében, vagyis hogy csak egy Isten van. Mi az igazságnak végtelen fontosságát tulajdonítunk... Hisszük, hogy Jézus egy értelem, egy lélek, egy lény, s annyira külön személy az Istentől, mint mi... Hibáztatjuk a háromság tanát azért, hogy nem elégedvén meg azzal, miszerint Istent három lénynak mondja, még Jézusból is két személyt csinál... Mi hiszünk Isten erkölcsi tökéletességében. Mi főleg azért becsüljük nagyon nézeteinket a keresztény vallásról, mivel azok az ő szeretetre- és tiszteletreméltó tulajdonait védelmézik. Mi azt hisszük, hogy az Atya azért küldötte Jézust, hogy az emberiség erkölcsi és szellemi szabadságát eszközölje”.

„Mi e rendszert nem elszívve és megfontolás nélkül fogadtuk el, hanem hosszas és sok gondolkodás után... Mindeneket megpróbáljatok és ami jó, azt megtartsátok”.

Ferencz József

ISTENTISZTELETEK

Húsvét első napján (április 6-án):

Nagy Ignác u.: de. 11. Högyes Endre u.: de. 10. Pestlőrinc de. 11. Pesterzsébet: de. 9. Vecsés du. 3.30. Rákospalota de. 11.30. Mátyásföld: du. 4 órakor.

Húsvét másodnapján:

Nagy Ignác u.: de. 11. Högyes Endre u.: de. 10. Pestlőrinc: de. 11. Mindkét napon minden istentiszteleti helyen úrvacsoraszolgálat.

Nagypénteken:

Nagy Ignác utcai templomunkban Passió-éneklés du. 6 órakor.

GYÜLEKEZETI ÖSSZEJÖVETELEK (szeretevendégséggel)

Nagy Ignác utcai gyülekezeti teremben április 12-én és május 3-án du. 6-kor, szombaton.

Högyes Endre utcai gyülekezeti teremben április 20-án és május 18-án, vasárnap du. 6-kor.

Ez évben a tavasz hivatalos dátuma március 21 nemcsak azért öröndetes számunkra, mert visszavonhatatlanul jelzi a természet megújulásának ígéretes korszakát, amikor a reménység friss zöldje és tavaszi virágpompája szépíti meg életünket, hanem ez a dátum — március 21-ike — a „népek tavaszának” igazi hajnalát is jelképezi, magyar hazánkban, amikor is a szabadságnak és az emberi jogoknak március idusához fűződő 1849-ben megtépett reményei új tavaszi életre keltek népünk nagy forradalmában, az első magyar Tanácsköztársaság kikiáltásával, 1919. március 21-én. Egy fél évszázad távlatából úgy tekintünk erre a nagyszerű történelmi tényre vissza, mint akik tudatában vagyunk annak, hogy ez a félévszázados hagyomány fundamentumát adta annak a szabad életnek, amelyet

számunkra a 24 esztendővel ezelőtt bekövetkezett felszabadulás ténye hozott!

Április 4. kitörülhetetlenül él egész népünk hálás emlékezetében. És itt a hangsúly valóban az „egész népen” van. Április 4. nemcsak a diadalmas szovjet hadseregnek győzelmét jelenti a fasizmus felett, hanem egyben ennek a győzelemnek legnagyobb ajándékát is, a munkásosztálynak és a parasztságnak valódi felszabadulását. És azt, hogy ők vették kezükbe népünk életének irányítását, amely elvezetett bennünket szocialista államunk mai valóságáig, hogy szorgalmas munkánkkal és békére törekvő életünkkel ott legyünk első sorában azoknak a népeknek, akik az igazságnak, az emberségnek és a szabadságnak emberhez méltóbb világáért küzdenek, az építő és alkotó emberi élet vonzó példamutató hatalmával!

Száz esztendő...

Még egy nép történetében is jelentős idő, hát még egy ember életében... Kevesen mondhatják magukénak áldását és átkát... Pedig unitárius közösségünk ezt az ünnepet ülte. Császár János bácsi, a Polgárdi-i és dunántúli unitáriusság doyenje 1969. január 17-én töltötte be századik születésnapját.

Száz esztendő... kimondani is sok, hát még végigélni. Erőben, egészségben, szellemi frissességben alig betegeskedve. Végigélni nehéz, küzdelmes munkával, mindig másokon segítve és ezért sokszor rosszat, nagy-néha jót kapva viszonzásul...! Belefér ebbe a száz esztendőbe egy küzdelmes-dolgos fiatalság, néhány boldog évi szép házasság, az áldottszívű feleség mellett, azután bús-magányos özvegyiség, négy gyermek, unokák, dédunokák és egy faluközösség szeretete és tisztelete. És az egyháze...! Hisz a Polgárdi-i unitarizmus története elszakíthatatlan a Császár névtől. Nem volt

Egyházunk kötelességének érezte, hogy megtegye tiszteletét e ritka családi ünnepen a Császár-háznál. Az egyetemes egyházunk képviselőjében R. Filep Imre helyettes püspök, Ferencz József egyházi főgondnok és Bencze Márton egyházi főjegyző; a Dunántúli Unitárius Egyházközség részéről pedig Szász János lelkész és ifj. Császár János atyánkfia köszöntötték az ünnepet.

Az Unitárius Élet is a köszöntők népes táborához sorakozik. Századik születésnapján szívünk egész szeretetével köszöntjük Császár János bácsit. Erőt, egészséget kívánunk — Isten áldja meg szereteteivel együtt, akik annyi féltő gondossággal és vigyázással vesznek körül!

H. Shaffert látogatása

Hans Schaffert lelkész, az áldásos tevékenységű és világhírű svájci HEKS szervezet főtitkára február hó 14—16. napjain fővárosunkban tartózkodott, mint az Európai Egyházak Tanácsa Budapesten ülésező szakbizottságának tagja. Rendkívül nagy elfoglaltsága közepette is azonban időt szakított Schaffert főtitkár arra, hogy felkeresse egyházunk Nagy Ignác utcai központját. A püspökségen R. Filep Imre főpásztorunk és neje fogadta az illusztris vendéget. A rendkívül szívélyes légkörű beszélgetés hozzájárult kapcsolataink elmélyítéséhez. Főpásztorunk kifejezte egyházunk háláját és köszönetét a HEKS szervezet segítőkész támogatásáért és meghívta Schaffert főtitkárt és nejét, hogy ez év május havában történő huzamosabb időtartamú magyarországi látogatásuk rendjén legyenek egyházunk vendégei is, amit Schaffert főtitkár örömmel fogadott.

Kapcsolataink testvériességét szépen fejte ki az a most érkezett kedves hír, miszerint Schaffert főtitkár egy hónapos gyógyüdülésre hívta meg a svájci Locarnóban Huszti János pestlőrinci érdemes lelkészünket és nejét.

Ferencz József, Császár János, R. Filep Imre, ifj. Császár János, Császár László, Bencze Márton

olyan egyházközségi probléma, áldozatvállaló munka, ahol Császár János bácsi ne az élen járt volna hosszú élete során.

Emlékezete ma is eleven egyháztörténelmi adattár, fél évszázaddal ezelőtti unitárius eseményekkel kapcsolatban. Talán az idős kor boldog védekezése ez a jelennel szemben, hogy a tegnap történt dolgokra nem emlékezik annyira János bácsi, mint a századeleji unitárius egyházi életre, az unitárius közélet szereplőire, a pártialisokra. Számunkra mindezek már történelmi tények, János bácsi számára kézzelfogható valóságot, élő emléket jelentenek.

Felhívás előfizetésre!

Tisztelettel és szeretettel kérjük olvasóinkat, hogy lapunk előfizetési díját, évi 24,— forintot, az „Unitárius Élet, 50.561—VIII—1” elnevezésű csekkapon befizetni szíveskedjenek.

Atyafiságos üdvözléssel:
az Unitárius Élet kiadóhivatala

A 450 éves zürichi reformáció ünnepségeiről

Ez év január hó 20—22 napjain rendezte meg a zürichi kanton reformált egyháza a Zwingli Ulrich által életre hívott zürichi reformáció 450 éves évfordulójának jubiláris ünnepségeit. Számunkra, magyar unitáriusok számára külön örömet is jelentett ez a nevezetes évforduló és az azzal kapcsolatos nagyszabású ünnepségek, amelyen 22 állam különböző reformált egyházainak képviselői vettek részt. Örvendeztünk elsőrendben magának a ténynek, hogy az evangéliumban reformált svájci testvéregyház 50 esztendővel öregebb múltra tekinthet vissza, mint mi a magunk unitárius reformációjára és így a svájci testvéregyházban az idősebbik testvért köszönthettük, másrészt éppen ez az alkalom volt számunkra nevezetesen, hogy ti. köszöntésünket mi unitáriusok is elmondhattuk őszinte testvéri érzésektől áthatottan, mert az elmúlt négy évszázad folyamán ez volt az első alkalom, amidőn egy evangéliumban reformált egyház bennünket unitáriusokat is az együvértartozás gondolata jegyében, legbensőbb családi ünnepére: születésnapjára, meghívott! Ezért kell előjáróban a jobban érthetőség kedvéért még a következőket megjegyeznünk:

A magyar köztudatban általában úgy él a svájci reformáció, mint amely körülbelül azonos a reformációnak azzal az egyházi és hitelvi formájával és tartalmával, amelyet a 400 éves történelmi magyar református

A Zwingli-szobor Zürichben

egyház, ma már erősen kálvinista tartalmú teológiájával kifejez, jóllehet hivatalosan ma is az ún. II. Helvét Hitvallás elvei képezik fundamentumát. Tehát a svájci reformátusok és a magyar reformátusok azonos vallású képletűek. Ez azonban nem egészen így van. Svájcban ugyanis két irányzatú reformációja van. Az egyik a Zürichben Zwingli által megindított reformáció. A másik a Kálvin János által ismeretessé vált genfi reformáció. A mai svájci szövetségi köztársaságot 23 rendes és két fél kanton alkotja. Ezeknek többsége német, kisebb része pedig megoszlik a francia, olasz és réteromán

kantonok között. Minden kantonban maradtak erős bázisai a római katolicizmusnak is. Említésre méltóak a Luthert követő lutheránus egyházi közösségek, amelyek lényegileg csupán egy-egy zürichi és baseli gyülekezetre korlátozódnak. Az evangéliumban reformált irányzatok viszont hangsúlyosan vagy a kálvini vagy a zwingliánus és a Zwingli Ulrich utódjaként ismert Bullinger követőinek táborához tartoznak. A II. Helvét Hitvallást Bullinger fogalmazta és ez képezi ma is a magyarországi református egyház hitelvi alapját. Svájcban azonban egyetlen kantonális egyház sem vallja magáénak a II. Helvét Hitvallást, márcsak azért sem, mert semmiféle hitvallást hivatalosan és kötelezően egyetlen kantonális egyház sem fogadott el és nem vall magáénak! E tekintetben tehát valamennyi svájci kanton autonóm egyháza velünk rokon szabadelvű egyház. A kantonok egyházai ugyanis egymástól független autonóm egyházi közösségek szervezete. Nem episkopális rendszerűek. Nincsenek püspökei. Minden egyházközség autonóm, amely azonban igazgatási szempontból a saját külön kantonális zsinatának rendeli alá magát. A ciklikusan választott egyházi előjáró a lelkészek közül választott *dékan*. A hagyományoknak megfelelően az egyes kantonális egyházak az államtól független szabadegyházak, míg mások, miként a most jubilált zürichi egyház is, államegyház jellegűek. Az összes kantonális egyházak egy központi *Egyházszövetség* formájában ápolják az egymással való kapcsolataikat. Az összes kantonok területén mintegy 430 olyan gyülekezet él, amelynek lelkészei és hívei az ún. zwingliánus teológiai irányzatnak a hívei. Ezek hitelvi meggyőződésükben és vallásgyakorlatukban, magatartásukban és szellemükben velünk keresztény magyar unitáriusokkal szinte mindenben azonos elveket vallanak! Egyházszervezetileg azonban ezek a szabadelvű gyülekezetek nem alkotnak külön egyházat, hanem minden kantonban megőrizték a maguk sajátos szervezeti egységét a többi teológiai irányzat képviselőivel. Úgy kell ezt elképzelnünk tehát, mintha a magyar reformáció megőrizte volna egyházszervezetileg történelmi egységét és ma valamennyien akik a magyar nyelvterületen evangéliumban reformált keresztény hitéletet élünk, egy egységes egyházszervezetben tömörülten élünk életünket igazi testvéri türelemmel, együttműködési készséggel és egymás elveinek kölcsönös tiszteletben tartásával az igazi tolerancia gondolata jegyében, úgy ahogyan annak idején a XVI. században Dávid Ferenc álmódosított annak lehetőségéről, hogy létrehozza az „egyetértő eklézsiák” reformált egyházát, — tehát azt az UNITÁRIUS egyházat, ami az egyetértő eklézsiák gyülekezetét vagy közösségét fejezte volna ki. Ami nálunk nem sikerült, az 450 éven át mint élő valóság megvalósult Svájcban és ma is él. Így történt, hogy a nevezetes zürichi ünnepségekre nemcsak a II. Helvét Hitvallású magyar református egyházat hívták meg hanem meghívták Dávid Ferenc magyar unitárius egyházának képviselőjét is. Nagy öröm volt számunkra, hogy a magyar reformációnak képviselőjében ketten vehettek részt hivatalosan: Dr. Bartha Tibor püspök a magyar református egyház zsinati elnöke és R. Filep Imre, a magyarországi unitárius egyház főpásztora.

A zürichi ünnepségeken az a megtiszteltetés ért bennünket is, hogy a világ nagy reformált egyházainak ünnepi felszólalására kiemelt képviselői között két magyar egyházfő is szóhoz jutott — a magyar református és a magyar unitárius egyházak képviselőjében. Ezért volt ez különösen szép történelmi pillanat számunkra is.

Az ünnepségek három részre osztottan folytak le. A megnyitó ünnepségeken R. Kurtz lelkész, a zürichi kantonális egyház tanácsának elnöke köszöntötte az ünnepelő gyülekezetet, amely megtöltötte a Grossmünstert, Zwingli egykori templomát. Ezt követően Dr. F. Büsser professzor tartott előadást „A próféta — Gondolatok Zwingli teológiájához” címmel. „Zwingli reformációja és az államszövetség” címen referátumot olvasott fel Dr. L. von Muralt professzor. A kitűnő előadásokat kö-

vetően pedig az ünnepségek hivatalos résztvevői a zürichi kongresszusok házában ünnepi díszvacsorán vettek részt, amelynek keretében hangzottak el a különböző meghívott és kiemelt személyiségek felszólalásai, köztük R. Filep Imre főpásztorunké is. Itt a vendégeket dr. Siegfried Schultz, a teol. fakultás dékánja köszöntötte. Másnap kiránduláson vettek részt a meghívottak. Wildhausba, Zwingli szülőfalujába és Glarusba, Zwingli működésének első színhelyére látogattak el. Wildhausban a st. galleni, Glarusban a glarusi kantonok egyházi és állami képviselői látták vendégül az ünnepségek résztvevőit. Mindenütt értékes helyi vonatkozású előadások és szellemes felszólalások tették gazdaggá az ünnepségeket.

Január 22-én a zürichi tudományegyetem és teológiai fakultása vendégei voltak a meghívottak. A meghívottakat az egyetem rektora, Dr. Gian Töndury orvosprofesszor köszöntötte. Előadást tartott „Zwingli és Erasmus” címen Dr. Gottfried W. Locher professzor. A nagysikerű tudományos előadást követően pedig a meghívottak Zürich egyik híres régi Céh-házába mentek, ahol a zürichi kanton állam-elnöksége adott díszebédet tiszteletükre. Itt a vendégeket Dr. Urs Bürgi, az állami kormányzótanács elnöke köszöntötte. A díszebédet követően, délután, az állam és az egyház együttes fogadást adott a zürichi tanácsház dísztermében. Itt is az állami kormányzótanács elnöke, Dr. Urs Bürgi köszöntötte a vendégeket, majd az „Ifjú zürichi vonósnegyes” Haydn és Borodin művekkel gyönyörködtette az egybegyűlteket, majd Dr. Arthur Rich professzor tartott nagy figyelmet keltő előadást „Zwingli, mint politikai gondolkodó” címen. Az ünnepségek rendjén a nagytemplomban Viktor Schlatter orgonaművészetében gyönyörködtek az ünnepség résztvevői és felejtethetetlenül szép zenei élmény volt a kongresszusok házában rendezett díszvacsora keretében a fúvósok toronyzenéje és a Zollikerberg-i egyházközség énekkara, amelyik népdalokat adott elő. A résztvevők szívesen emlékeznek vissza Dr. Ernst Ehrenzeller professzor üdvözlő szavaira, ki a st. galleni zsinat elnökeként köszöntötte a vendégeket, valamint Dr. Rudolf Pfister professzornak „Zwingli és Wilhaus” címen tartott történelmi tájékoztatójára. Glarusban, a kanton dékánja August Bänziger tartott rendkívül magas színvonalú, gondolatokban gazdag előadást Zwingli gondolatvilágával és történelmi szerepével kapcsolatban. A glarusi kanton elnöke, Dr. Fritz Stucki felejtethetetlenül szellemes felszólalása nyújtott maradandó élményt.

Az a szívélyes fogadtatás, amelyben a zürichi kanton állami, egyházi és egyetemi képviselői főpásztorunkat részesítették, lekötőlegően szívélyes volt és nagymértékben megerősítették testvéri kapcsolatainkat.

Nagy megtiszteltetés volt magyarországi unitárius egyházunk számára is az a szívélyesség és figyelem, amelyet főpásztorunk iránt olyan kitüntető módon Dr. Urs Bürgi, az állami kormányzótanács elnöke, A. Mossdorf kormányzótanácsos, W. Sauser a nemzeti tanács képviselője, dr. Theo Meier kormányzótanácsos a bási kanton egyházi és pénzügyi igazgatója tanúsítottak. Szeretettel és tisztelettel gondol vissza főpásztorunk Robert Kurtz-ra, a zürichi kanton államegyházának elnökére, Ackeret lelkészre, a kantonális egyház főtitkárára Dr. Siegfried Schulz tudományegyetemi dékánra és mindazokra a kitűnő személyiségekre, akik felejtethetlenné tették figyelmükkel a jubiláris ünnepségeket.

És szólnunk kell, sajnos röviden, azokról akiket, mint régi barátainkat ölélhetett át egyházunk képviselője:

Húsvét mindkét napján templomainkban ünnepi istentiszteletet tartunk és úrvacsorát osztunk. Az úrasztala megterítéséhez híveink adományait tisztelettel és szeretettel kérjük az egyházközségek előjáróságai.

Az IARF ezidei világkongresszusát az amerikai Bostonban tartják július 9–19. napjain. Egyházunk képviseletében ebből az alkalomból az USA-ba utazik R. Filep Imre h. püspök, az IARF végrehajtóbizottságának tagja és Ferencz József főgondnok.

Ferencz József főgondnokot a chicagói egyetemhez tartozó unitárius-univerzalista teológiai fakultás, — a Meadville Theological School — meghívta, hogy a XIX. század magyar unitárius egyháztörténet tárgyköréből, mint vendégprofesszor, előadásokat tartson. Ennek rendjén Főgondnok atyánk fia más amerikai unitárius gyülekezetben is megfordul és előadásokat tart. Útjára május hónapban indul el, s első előadását a New York-i Community Church-

ben. — a Dr. Harrington házaspár templomában — tartja május 18-án.

A Keresztény Magvető, amelynek első száma 1861-ben jelent meg, s mely évtizedeken keresztül értékes egyházi és irodalom-történeti munkát végzett — 1969-ben újra kiadásra kerül, negyediként, egyenként 64 oldalas terjedelemben. A folyóirat főszerkesztője dr. Kovács Lajos teológiai professzor, egyházi főjegyző.

Walter Amman lelkészről és kedves nejeről. Walter Amman lelkész az IARF Világszövetségben VB tagtársa főpásztorunknak, a zürichi kanton zsinatai képviselője. Ott voltak, mint egyik zürichi házigazda és gyülekezeti lelkész Peter Cabalzar, aki meleg hangulatú fogadást adott főpásztorunk tiszteletére vendégszerető házában. — Martin Accola testvérünk, a graubündeni kantonális egyház dékánja, aki baráti figyelmének számos tanújelét adta, az örökké melegsívű jóbarátja és neje, Samuel Schlepfer st. galleni elnök-lelkészre, és az eltéphetetlen barátság jelképeként, mintegy zárókövet a végére hagytuk Niederstein Péter versami lelkészt és kedves nejét, ebben a felsorolásban, akik az ünnepségek időtartamára szabadságot vettek, hogy minden idejüket együtt tölthessék legifjabb gyermekük kereszttájjával egyházunk főpásztorával. A Niederstein házaspár révén a zürichi társadalom irodalmi és művészeti életének világhírű képviselőivel kapcsolatba került főpásztorunk, olyanokkal, akik egyházunk története iránt komoly és irodalmi munkásságukban is értékesíthető érdeklődést tanúsítottak.

Főpásztorunk tisztelgő látogatást tett zürichi tartózkodása idején a HEKS szervezet főtitkáránál, Hans Schaffert lelkésznel. Az ünnepségek alkalmul szolgáltak arra is, hogy tiszteletét nyilvánítsa főpásztorunk Martin P. Flury lelkész iránt, aki a HEKS szervezet országos elnöke, Dr. Ulrich Neuenschwander professzort, a berni tudományegyetem teológiai dékánját, régi barátként köszönthette egyházunk képviselője. Dr. Walter Bernet professzor és neje kedves figyelmükkel nagy mértékben segítettek elő kapcsolataink elmélyítését, mint ahogyan a svájci lutheránizmus ifjú tudós képviselője, Dr. Gäbler vendégszerető háza egy újabb és

Zürich, a kéttornyú Grossmünsterrel

erős láncszemmel gazdagította nemzetközi kapcsolatainkat.

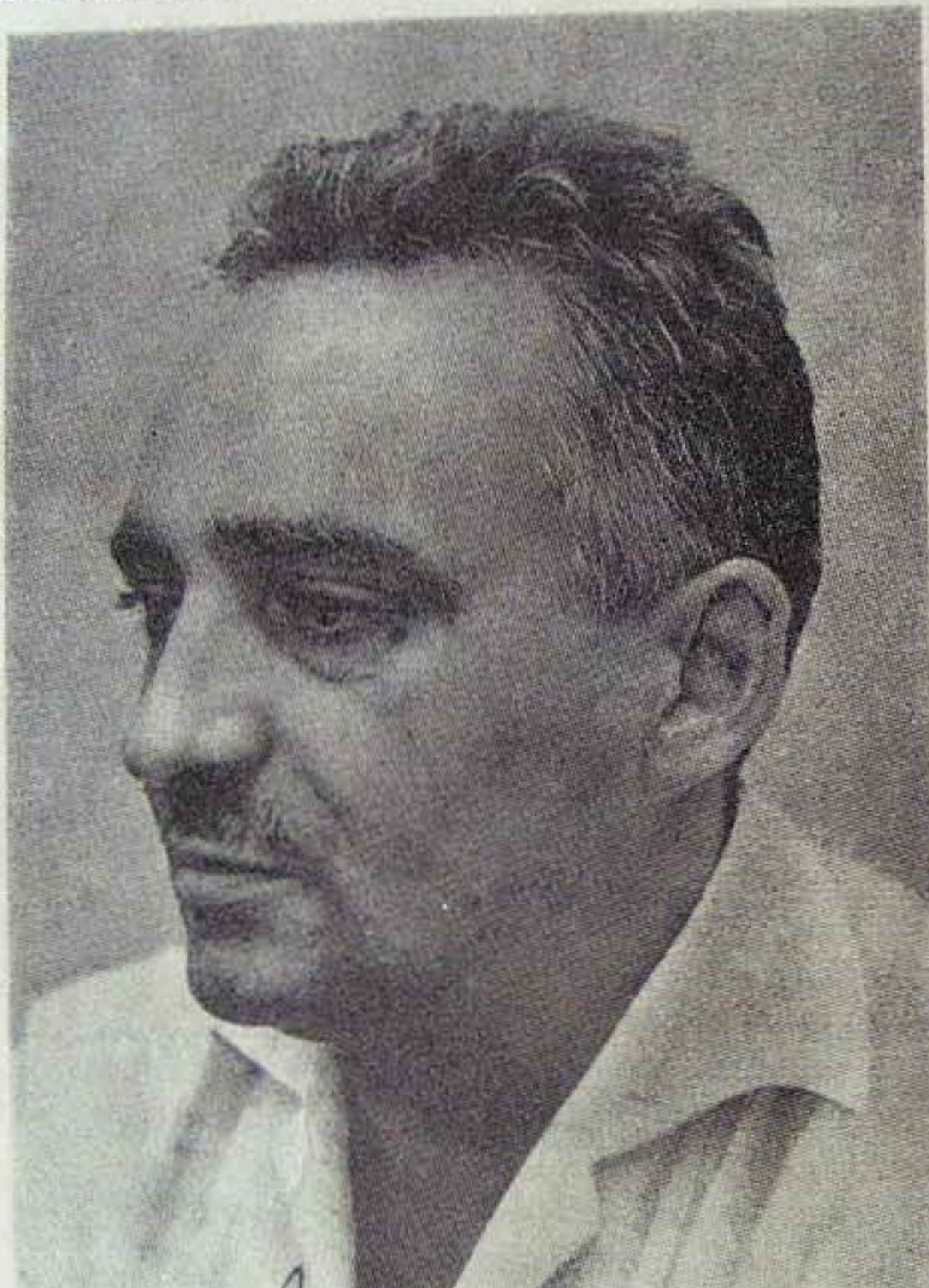
Dr. Dalbert Peter testvérünk, az IARF elnöke, gyermekeinek betegsége miatt nem vehetett részt az ünnepségeken és így főpásztorunknak ez alkalommal nélkülöznie kellett az igazi testvériségtől áthatott barátságát.

Meggyőződésünk, hogy a zürichi ünnepségek nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy 400 év után elmélyüljenek és tartóssá váljanak azok a történelmi kapcsolatok, amelyek bennünket Zwingli hitének és örökségének követőivel, mint szabadelvű keresztyéneket és unitáriusokat eltéphetetlen szálakkal kötnek össze. (Figyelő)

AKIKRE BÜSZKÉK VAGYUNK: SÁNTHA FERENC

Ebben a rovatunkban azokról kívánunk szólni, akikre azért vagyunk büszkék, mert tekintet nélkül arra, hogy ma egyházunkhoz közelebb, avagy távolabb állanak, de saját élethivatásukban, saját vallomásuk szerint is, számon tartanak olyan értékeket, szellemieket és lelkieket egyaránt, amelyeket a mi unitárius szellemiségünkől merítettek, vagy kaptak ajándékul.

Sántha Ferenc a mai magyar prózairodalom egyik kiemelkedő és hírneves alkotója. 1927. szeptember 4-én született Brassóban. Gyermekéveit és ifjúkorát Marosvásárhelyen, Kolozsvárott és Debrecenben töltötte. 1951. óta él Budapesten. A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézetének munkatársa.

Első novellája a „Sokan voltunk” — az Irodalmi Újság 1954. március 13. számában jelent meg. Annak idején Szabó Pál így jellemezte ezt az első jelentkezést: „...Móricz Zsigmond »Hét krajcár«-ja robbanhatott ilyen erővel az akkori irodalmi életben, mint a mostaniban a »Sokan voltunk«. Én magam jó pár napig a táskámban hordozom s ha valami fájt az életben, most sokszorosan fáj. Fájtak a régi emberi sorok, szenvedések, a régen kipergett könnyek égették a szívemet, de másként olyan gyönyörűségemre volt az írás, hogy szinte borzongató...”

Sántha Ferenc műveit: A „Téli virágzás”, „Farkasok a küszöbön” (Novellák kötetek), „Az ötödik pecsét”, „Húsz óra”, „Az áruló” (Regények) — százezrek olvasták.

A „Téli virágzás” című kötetében megjelent novelláért 1956-ban, a „Húsz óra” című regényéért 1964-ben József Attila-díjat kapott.

A „Húsz óra” című művéből készült filmet az 1965-ös moszkvai filmfesztiválon első díjjal jutalmazták, s mintegy féltucat más fesztiválon tüntették még ki.

„Az áruló” című regényéből Sántha Ferenc drámát is írt, amelyet a Katona József Színház mutatott be 1968-ban, „Éjszaka” címmel.

Sántha Ferenc édesapja is nevezetes művészalakja volt Kolozsvárnak. Felejthetetlenül él bennünk magyar ruhás alakja, őszbehajló művészfeje és magas szintű tárogató művészete. Sepsibikkszádi székely ember volt, 14 gyermekes család sarja. Édesanyja brassói származású munkás család gyermeke és így korai ifjúságától fogva alkalma volt Sántha Ferencnek megismerkedni a földműves népnek és a munkás embereknek életével.

Sántha Ferenc édesapjára úgy emlékezik, hogy „író-ságom gyökere voltaképpen oda nyúlik vissza, apám meséibe. Ő tanított meg a szó becsületére, tőle tanultam az emberábrázolás alapjait is”.

Hét éves koráig Marosvásárhelyen éltek, innen került a Sántha család Kolozsvárra. Regénybe illő a lobogó szellemiségű ifjú diáknak élete. Előbb római katolikus iskolában kezdte tanulmányait, de tanult a debreceni református kollégiumban is. Mindkét említett tanintézetből kicsapták, amint maga vallja „Egyszer sem olcsó rosszalkodás miatt”. A Piarista Gimnázium nehéz kötöttségű fegyelme és dogmatikus légkörét nem tudta elviselni. Debrecenben is diáksztrájkot szervez. Kihallgatásakor jegyzőkönyvbe diktálja: „Nem születtem csordalénynek, hogy tereljenek, hanem szabad és független embernek.” Növendéke volt azonban a kolozsvári unitárius kollégiumnak is. Erről egyik folyóiratnak adott nyilatkozatában, így emlékezik: „Volt egy egész iskola is — a kolozsvári unitárius gimnázium —, amely hatalmas erejű meghatározó szerepet töltött be életemben. A szüleim után talán leginkább ennek az iskolának köszönhetem az író-ságot.” — Akkor iratkozott be főgimnáziumunkba, amikor a piaristáktól kicsapták. Szívesen járt intézetünkbe. Amint mondja, vonzotta a gimnázium szabad levegője, falai között az erdélyi demokratikus hagyományok elevenen élő szelleme, a tanárok sugárzó európai műveltsége; az, hogy itt nem próbálták avitt regulákkal megbéklyózni bontakozó egyéniségét. Olyannyira a hatása alá került az iskolának, hogy 16 éves korában jelentkezett az igazgatónál: át akar térni az unitárius vallásra. Akkor még az unitárius püspök, Józán Miklós is lebeszélte: „Fiam, majd 30 éves fejjel dönts el, hová akarsz tartozni.” Nem tért át, de elhatározta, hogy 30 éves korában valóra váltja tervét. 1957-ben, 30 éves korában, Sántha Ferenc felkereste Budapesten a Nagy Ignác utcában (volt Koháry utca) jelenlegi főpásztorunkat, R. Filep Imrét, aki akkor is az egyházközség vezető lelkésze volt. Azzal a bejelentéssel lepte meg, hogy Józán Miklós püspök tanácsát követve, íme 30 évesként eljött egykori elhatározását valóra váltani. Áttér az unitárius vallásra. „Valójában nem vallást cserélek — mondotta —, mert kitartok egyéni meggyőződésemmel szabadsága mellett, de egy humanizmusában méltóságos, magyarságában nemesen kulturált közösséghez való tartozásomat kívánom manifestálni.”

Első alapvető fontosságú irodalmi élménye is Kriza János unitárius püspök „Vadrózsák” című népköltészeti gyűjteményéhez fűződik. Nagy hatással vannak rá az orosz klasszikusok, Dosztojevszkij, Tolsztoj, humanista szemlélete viszont Erasmus, Voltaire, Rousseau szellemiségén támul. Sokat szenved, sok küzdelmet kell megvívnia. Volt bányász, katonatiszt, szakmunkás. Vasesztergályos a Darugyárban, marós a Traktorgyárban. És nemcsak unitáriussá, hanem íróvá is 30 éves korában kívánt lenni. Ez is kamaszkori fogadalma volt, hogy ti. 30 éves koráig mindent amit lehet, magába szívjon a világból. Ez azonban egy néhány évvel korábban sikerült már neki, de így is érvényesnek tartja tételét: „Ha fiatal prózaírónak tanácsot akarnék adni, most is ezt mondanám: »Csodagyerek zenész és költő van, de csodagyerek orvos, vagy prózaíró nincs!«”

Büszkék vagyunk rá.

Zoltán bácsi, Isten vele!

(Nagy veszteség érte a magyar tudományos életet és egyházunkat. Dr. Gyulay Zoltán professzor, Kossuth- és Allami Díjas fizikus, a kristálykutatók kiváló szakembere 1968. augusztusában, életének 81. évében elhunyt. Tudományos munkásságának méltatása nem a mi feladatunk, — az embertől, nevezetesen az unitárius embertől veszünk ezúttal búcsút.)

Elsőéves teológusok voltunk Kolozsváron. Egyik szünetben ismeretlen fiatalember keresett — mint később megtudtuk, tanárjelölt — dr. Gyulay Zoltán professzor üzenetével:

— A méltóságos professzor úr Soós Attila és Szász János teológus urakat szívesen látja otthonában.

Kicsi megriadtunk a „méltóságos professzor úr” kedves figyelmétől, bár mindketten tudtuk, hogy édesapánknak jó barátja volt. A tisztelkedés terminusát azonban egyre halasztottuk. Nem sokáig mégse, mert néhány nap múlva hívtak az Akadémia portájára. Gyulay professzor úr felesége várt ránk. Zavarba jöttünk. Én szólni sem tudtam. Attila hamarabb feltalálta magát:

— Méltóságos asszony!... Kérem..., — kezdte habozva.

— Márta néni, — javította ki Attila megszólítását kedvesen.

— Csak azt akarom mondani, hogy férjemmel együtt holnap, vasárnap délután öt órára mindkettőjüket szeretettel várom — fejezte be kedves beszédét „Márta néni”.

Feketébe öltözve, kicsit dobogó szívvel csengettünk a „méltóságos prefoszor úr és a méltóságos asszony” kolozsvári lakának kapuján, és Márta néni, valamint Zoltán bácsi meleg otthonában hosszú órákat töltöttünk csendes beszélgetésben. Minden érdekelte. A stúdiumaink, tanáraink, irodalmi érdeklődésünk. Minden témában otthonosan mozgott. Lao-Tse-ről beszélgetett, az anyagi és a szellemi világ határterületeit boncolgatta.

Néhány hónap múlva az Unitárius Irodalmi Társaság felolvasó ülése. Tárnya a legelvontabb teológiai téma: A hit eredete. Hit, vallás és egyház. Egyház és állam. Előadója a legmateriálisabb tudomány jelentős képviselője: Dr. Gyulay Zoltán professzor, — Zoltán bácsi. A természettudományok oldaláról, annak logikájával közelítette meg a véges és végtelen határait és annak biztonságával tájékozódott ezeknek szférájában. Igaz, tiszta és emberi unitárius szó volt ez az előadás.

Két évvel később első segédlelkésszi nyaramat töltöt-

tem Nagyajtán, — Tar Géza bácsi kitűnő újonc-iskolájában. Egy forró nyári délután két vándor érkezett Sepsiszentgyörgyről, gyalog (22 kilométer), turistának öltözve, meglehetősen porosan. Senki sem ismerhette volna fel, vagy legalább nem ilyennek képzelhette el a komoly fizikust, aki éppen olyan otthonosan mozgott Nyugat-Európa világhírű fizikai kutatóintézeteiben, mint a közepajtai erdőben. Feri fiával a pihenő közben az út minden szép élményét, minden fát, madarat, vízmosta völgyet felidéztek, megbeszéltek. Este, remek vacsora közben, Gizi néni megkérdezte tudós bátyját: „Zoltán, miért van az, hogy ha a szenesvasalót begyújtás után nem az árnyékba tesszük, hanem a napra, elalszik”. És a nagy tudós itt volt igazán ember. Nem érezte tekintélyének megcsorbulását amiatt, hogy őszintén bevallotta: nem tudja, mert nem foglalkozott még e problémával, de majd utána fog nézni.

Aztán évek hosszú sora telt el, — vérrel, könnyel, sírással... A háború pokla után újjáéledő egyházunk, annak egyetemi ifjúsága, a Brassai Sámuel Unitárius Ifjúsági Egyesület védnök-tanári tisztségre kérte fel Gyulay Zoltán professzort. Magam is jelen voltam a Műegyetem épületében ideiglenesen berendezett lakásán, amikor a küldöttség megjelent előtte. Ma is előttem van az a meleg tekintet, amellyel magához ölelte az öttagú küldöttséget és rajtuk keresztül az unitárius egyetemi hallgatók táborát, akiknek legnagyobb része hontalanul, mindennapi kenyérgondokkal küszködve, övéitől határ által elválasztva, verekedett az élettel azért, hogy diplomához jusson. Ezeknek Zoltán bácsi, védnöktanárságának minden percében egy kicsit segítő édesapja volt.

Elméletek, tézisek születnek a nagy emberek társadalmi feladatairól, szerepéről. Viták zajlanak le fontosságukról, nagyságuk jellemzőiről. Én azt hiszem, hogy a nagy emberek igazán nagyok az apró dolgokban tudnak lenni.

Drága Zoltán bácsi! Sokszori találkozásaink közül a fentieket idéztem fel, mivel szívem szerint ezekben nagy embernek és unitáriusnak éreztem. Az élet törvénye az, hogy búcsúznunk kell. Akik ismerték dr. Gyulay professzort, azoknak szívében ott fog élni mindaddig, míg az életet mi is magunkénak mondhatjuk.

Zoltán bácsi!... Isten vele!

Szász János

Dr. Simén Dániel

Megdöbbenéssel vettük a szomorú hírt, hogy egyetemes magyar unitárius egyházi életünknek ismét egyik kimagasló személyisége korán távozott el földi világunk életéből.

Dr. Simén Dániel 64 éves korában hűséges pásztori szolgálatának teljesítése közben szenvedett balesetet. Amint értesültünk, az aranyosgyéresi állomáson, vonatra való felszállás közben elesett és combnyaktörést szenvedett. Kórházba szállítás után embólia következtében elhunyt. Visszaadta életét Istennek, akit unitárius hitünknek erejével és hűségével szolgált, minden erejével és gazdag tehetségével munkálkodva istenországába szent ügyn.

Korondon született, Udvarhely vármegyében, egyszerű székely család gyermekeként. Tanulmányait a székelykeresztúri Főgimnáziumban végezte, mindenkor kitűnő szorgalmáról, tehetségéről téve bizonyosságot. Teológiai tanulmányait a kolozsvári Unitárius Teológiai Akadémián végezte, kitűnő eredménnyel és ennek jutalmaként nyert ösztöndíjat, amellyel az Egyesült Államokban, a chicagói Meadville-i unitárius fakultáson képezte tovább magát és fejlesztette teológiai tudományos ismereteit. Az angol nyelvet kitűnően elsajátította és azt, akárcsak anyanyelvét, nagy ékesszólással beszélte. Hazatérése után előbb a Fogaras-Nagyszeben-i

egyházközség lelkésze lesz, új életre keltve buzgóságával és megkapó szónoki szolgálataival a többségében nem magyar ajkú városokban porladó székely unitáriusok egyházi közösségét. Második állomáshelye a lupényi bányász-gyülekezet. Itt is a megfelelő ember került a megfelelő helyre. Annak idején ugyanis Lupényt és Petrozsényt s környékét „Kis Amerikának” nevezte el a jó életöztönő székely néphumor, mert hiszen a Zsil völgye bányái halommal nyelték el a bőséges székely népfölösleg ezreit. A nagy Amerikából a „Kis Amerikába” érkezett lelkész megtanulta hitének mesterétől, hogy miként kell Isten szentlelkének erejével a fekete gyémántok köhalmaza közepette is új életet lehelni. Az az élet, amelyet ő szervezett Lupény unitárius lelkészeként, kimagasló értékű egyházi szolgálat volt. Ez volt elsődleges indítéka annak, hogy a fiatal lelkésznek Anyaszentegyházunk Zsinati Főtanácsa előlegezte a bizalmat és Simén Dánielt az üresedésben levő gyakorlati tanszék nyilvános rendes professzorává választotta a kolozsvári Unitárius Teológiai Akadémia szolgálatára, teológiai magántanári képesítés nélkül. Egyházunk minden felelősségtől áthatott vezetője és híve érezte, hogy ezen a tanszéken az idők követelménye, hogy egy olyan fiatal erő nevelje a gyakorlati lelkész szolgálatra az eljövendő lelkésznevez-

dekeket, aki nem az akadémikus magasságból és elméletek elefántcsonttoronyából, hanem a gyakorlati élet tapasztalatai alapján tud utat mutatni.

Igényes egyházi szónok volt. Szépen felépített beszédeit mély líraiság hatotta át. Behatóan foglalkozott liturgikus kérdésekkel és különösen kedves témája volt az „unitárius templom”, mint az unitárius istentisztelet liturgikus színhelye. Ifjú korában fáradhatatlanul munkálkodott az ifjúsági élet megszervezésén. Kitűnő tollú szerkesztője volt a „Kévekötés” című, a Dávid Ferenc Unitárius Ifjúsági Egyletek országos szövetsége lapjának. Állandó munkatársa volt a „Keresztény Magvető”-nek, s valamennyi egyházi folyóiratunknak. Megjelentette igényes tartalmú és felépítettségű prédikációit, fordított külföldi tudományos műveket. Mint kolozsvári teológiai tanár, a felszabadulás után évekig buzgólkodott a kolozsvári egyházközösségünk szolgálatában is, így szerves kapcsolatot tartott szolgálatával a tanári katedra és a templomi szószék között. Szervező munkája, nagyszerű rendezvényei ma is élnek a hívek szívében. Hűséges maradt székely népéhez, amelyből vétetett, viszonylag gyakran és szívesen látogatott haza szülőfalujába, Korondra és gyakran kereste fel, egyházi főjegyzősége idején különösen is, az egyházkörök eklézsiáit, fáradhatatlanul buzgólkodván a lelkésztoábbképzés és a valláserkölcsi nevelés döntő fontosságú területein.

Alázattal és keresztyéni türelemmel viselte kora ifjúságától haláláig gyakran jelentkező testi szenvedéseit, a sokszor gyöngye test betegségeit, amelyeknek elhordozásában az az erős lélek és imádkozni tudó szív erősítette, amellyel életének másfajta szenvedéseit és próbáit is bölcs szívvel tudta hordozni. Az utóbbi években életpályája visszavezette a gyakorló lelkészség mezejére s a kis aranyosgyéresi gyülekezet szolgálatában is emberi méltósággal tudta bizonyosságát tenni annak az unitárius gondolatnak, hogy szolgálatában nem a mennyiség, hanem a minőség viszonylatában kell felmérnünk életünknek minden adottságát.

Részvételt gondolunk hön szeretett hitvesére, az ő hűséges és jóban, rosszban kitartó igazi útítársára, inspirátorára, műzsájára, hitveseként is kedves lelki gyermekére. Isten adjon néki vigasztalást nagy vesztesége fájdalmanak elhordozásához. Simén Dánielt, a bölcsélet doktorát, a melegsívű és tüzes ajkú unitárius hitszónokot, a jó pásztort, a buzgó tanárt és kedves Atyánkfiaát kegyelettel őrizzük meg emlékezetünkben.

Temetése nagy részvét mellett Kolozsvárott történt Gellérd Imre homoródszentmártoni lelkésznek, az egykori legkedvesebb tanítványának s sirig hű jóbarátnak valamint Kelemen Imre lupényi lelkész, több évtizeden át kitűnő munkatársa szolgálatával, február 28-án.

K. M.

In memoriam **DARKÓ BÉLA**

Az erdővidéki Nagyajtán született egyszerű földműves székely család fiaként. Elemi iskoláit szülőfalujában végzi s onnan kerül a székelykeresztúri unitárius főgimnáziumba, ahol 1928-ban érettségi vizsgát tesz. Jeles eredménnyel végzi el a kolozsvári Unitárius Teológiai Akadémiát s egyháza bizalma további tanulásra az angliai Manchester városának Unitarian College-ába küldi továbbtanulásra. Ezt a két évet is munkával tölti. Neves professzorok előadásait hallgatja, látóköre bővül, sokat olvas és tanul.

Hazatérve, egy évig s. lelkész Budapesten, majd 1935-ben, egyhangú meghívás folytán a füzesgyarmati unitárius gyülekezet lelkésze lesz. Közel tíz éven át eredményekben gazdag korszak következik ezen új munkahelyén. Mint füzesgyarmati lelkész veszi feleségül ifjúkori választottját, Gyulay Jankát.

A magyarországi unitáriusok közül még sokan emlékeznek Darkó Bélának egyházközi közgyűlések alkalmával Budapesten, Debrecenben és másutt mondott magvas és szépen előadott prédikációira. Minden szolgálatára lelkiismeretesen felkészült. Tartalmas mondanivádóját csiszolt stílussal, vonzó módon adta elő.

1944 nyarán a szülőfalujától nem messze fekvő Árkos, az egyik legjelentősebb unitárius gyülekezet hívta meg papjának. Néhány évvel később pedig, amikor Marosvásárhely nagynevű unitárius esperes-lelkésze, Halmágyi János, nyugalomba vonult, dr. Kiss Elek püspök bizalma erre a fontos unitárius örökre szólította.

Közel két évtizedet töltött Marosvásárhelyen. Temploma tele volt a hívek seregével, beszédére a város másvallású tagjai közül is sokan figyeltek. Két cikluson át a marosi egyházkör esperese,

Amikor 1968. augusztusában a kolozsvári zsinat forgatagában találkoztunk és kezet fogtunk, már fáradt volt, haja megfehéredett, szeméből eltűnt a régi csillogás és arcáról a mosoly.

Munkaerejének teljében, 59 éves korában ragadta el a halál. Temetésén megjelent hatalmas tömeg fejezte ki a részvét mértékét. Ott voltak hívei és sokan a másvallásúak közül is. Koporsóját a marosi egy-

házkör palástos lelkészei vették körül. Dr. Kovács Lajos prefosszor, püspökhelyettes, ki a gyászszertartást végezte, az egykori iskolatársat, a jóbarátot, a jeles prédikátort, a jó pásztort méltatta elköltözött testvérünkben, a meghatottság hangján. Az árkosi gyülekezetből is többen eljöttek Kőkösi Kálmán lelkész vezetésével, hogy búcsút vegyenek egykori szeretett lelkipásztortól. A marosvásárhelyi gyülekezet nevében Nagy Lázár gondnok, hosszú éveken át szolgáló társa; a marosi egyház-

kör és az egyetemes egyház nevében dr. Barabássy László felügyelőgondnok búcsúztatta. A nyitott sírkörül ott álltak a szülőfalu küldöttei is és nevükben Gál Jenő lelkész mondott őszinte búcsúszavakat.

Amikor halálának híre Budapestre érkezett, mindannyiunkat megrendített. A füzesgyarmati hívek és a harang is megsiratta egykori szeretett és nagyrabecsült lelkipásztort.

Az igaz ember és jó barát, a mindhaláláig hű lelkipásztor Darkó Bélától mi is búcsúzunk. Emlékét kegyelettel és szeretettel megőrizzük.

Ferencz József

Az amerikai unitárius-univerzalista egyház Minneapoliss városában működő gyülekezte egy emlékfüzetet adott ki, melyben ismerteti Dávid Ferenc reformmátori munkásságát, és a magyar unitarizmus megindulását. Ebből az alkalmából egy emlékérmét is verettek, mely egyik oldalán János Zsigmond választott magyar király képmását közli, a következő felíráttal: JOHANNES SIGISMUND D. G. REX UNG. A másik oldalon Erdély címere látható 1568-1968 évszámokkal és a következő angolnyelvű szöveggel: COMMAMORATION OF THE FIRST UNITARIAN CHURCH, TRANSILVANIA. Ezt az emlékérmét az unitárius-univerzalista egyház bostoni központja javaslatára megküldték a nagyvilág ismert unitárius egyházi vezetőinek, köztük R. Filep Imre helyettes püspökünknek és Ferencz József egyházi főgondnokunknak is.

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos
a Magyarországi Unitárius Egyház
Főszerkesztő és felelős kiadó:
R. Filep Imre
Felelős szerkesztő: Bencze Márton
Evi előfizetési díj: 24,- forint
Budapest IX., Högyes Endre utca 3. szám
Táv.: 137-186. Csekksz.: 50.561-VIII.
INDEX: 25.842.
69.2284/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Bolgár Imre igazgató

Dr. Antal Ferencné
Bpest II. Mártírok utja 65